

С. А. Трофімов
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративно-правових
та кримінально-правових дисциплін
Кримського юридичного інституту Національного університету
“Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”
(м. Сімферополь)

УДК 342.95

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВИСВІТЛЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Аналізується порядок отримання інформації представниками засобів масової інформації у районі проведення антитерористичної операції та пропонуються шляхи удосконалення адміністративного законодавства в аспекті притягнення до відповідальності за порушення даного порядку.

Ключові слова: засоби масової інформації, протидія тероризму, терористична діяльність, антитерористична діяльність, правовий режим району проведення антитерористичної операції, адміністративна відповідальність.

У науці та практиці склалася думка про можливість застосування переважно кримінально-правових заходів протидії тероризму, однак набуває все більшого поширення позиція про необхідність комплексного підходу із застосуванням всіх наявних засобів (у тому числі адміністративних, інформаційних, цивільних, фінансових тощо), проте адміністративне право у механізмі протидії тероризму займає центральне місце, адже його нормами визначається перелік та порядок застосування адміністративно-правових засобів, що можуть використовуватися у різних кризових ситуаціях, зокрема у протидії тероризму. Окрім законів України “Про Службу безпеки України” від 25.03.1992 р. № 2229–ХІІ [1], “Про міліцію” від 20.12.1990 р. № 565–ХІІ [2], таким актом є Закон України “Про правовий режим надзвичайного стану” від 16.03.2000 р. № 1550–ІІІ [3], оскільки відповідно до ст. 4 цього Закону однією з умов введення надзвичайного стану є здійснення масових терористичних актів, які супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об’єктів життєзабезпечення. У Кодексі України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073–Х [4] також закріплюється порядок застосування окремих заходів, які пов’язані із вчиненням адміністративних правопорушень, у тому числі й у сфері протидії тероризму.

Зауважимо, що значний потенціал норм адміністративного права щодо протидії тероризму знаходить своє відображення у формуванні адміністративно-правових режимів (обігу зброї, режим прикордонної зони, режим району проведення антитерористичної операції, захисту об’єктів підвищеної небезпеки тощо). Введення правового режиму місць проведення антитерористичної операції тягне за собою виникнення маси складних відносин у різних сферах суспільного життя. За певних умов такі відносини поєднуються, що потенційно може призвести до непередбачуваного ефекту. Найпоширенішим є взаємовплив негативного характеру, адже поява нових відносин у такій кризовій ситуації неминуче ускладнює здійснення основних завдань правоохоронної діяльності уповноважених органів влади.

Окремими проблемами розвитку та вирішення кризових ситуацій в Україні у своїх наукових дослідженнях займалися О. М. Бандурка, В. В. Белевцева, Р. А. Калюжний, С. В. Ківалов, А. Т. Комзюк, В. В. Конопльов, С. О. Кузніченко, В. А. Ліпкан, В. В. Майоров, В. Я. Настюк, В. Г. Пилипчук, І. М. Рижов, Х. П. Ярмакі та багато інших вітчизняних науковців, але питання удосконалення інформаційного супроводу проведення антитерористичної операції ще й досі не вирішено.

У рамках цього дослідження ми спробуємо проаналізувати можливі негативні наслідки діяльності засобів масової інформації під час висвітлення порядку проведення антитерористичної операції та запропонувати шляхи їх вирішення.

Необхідно зазначити, що світовий досвід антитерористичної діяльності свідчить про певний негативний вклад у розвиток проявів тероризму з боку засобів масової інформації, які при висвітленні тих чи інших актів тероризму розкривають відомості про сили та засоби, що залучаються до проведення антитерористичної операції, їх технічні можливості, тактику проведення операції, “прикрашають” факти щодо кількості жертв, розмаху вчинення акту тероризму, невідповідності та непрофесіоналізмі суб’єктів антитерористичної діяльності тощо. Таким чином, у суспільстві створюється стан страху, неминучості стати наступною жертвою тероризму, відчуття неможливості отримання захисту з боку органів влади. Саме створення такого стану нерідко є стратегічною метою тероризму. Окрім цього, завдяки діяльності засобів масової інформації формується авторитет терористичної організації, що відбивається на її фінансуванні, отже, провідники тероризму зацікавлені у якомога гучнішому висвітленні подій та результатів діяльності безпосередніх виконавців терористичної діяльності.

Необхідно відмітити, що відповідно до положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. [5], а саме ст. 10, кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Однак здійснення цих свобод, оскільки вони пов’язані з обов’язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, які встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров’я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду. Отже, є всі підстави для запровадження у національному законодавстві особливого режиму висвітлення проявів терористичної діяльності, а також інформації щодо проведення антитерористичних операцій та державної стратегії протидії тероризму. На жаль, процеси демократизації суспільства разом із суттєвим позитивним ефектом, тягнуть за собою й розвиток певних негативних явищ, в тому числі й тероризму.

На нашу думку, необхідно встановити відповідні нормативні правила щодо порядку висвітлення антитерористичної операції у ст. 6 Закону України “Про телебачення і радіомовлення” від 21.12.1993 р. № 3759–ХІІ [6] та ст. 3 Закону України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” від 16.11.1992 р. № 2782–ХІІ [7], які встановлюють неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій та друкованих засобів масової інформації шляхом їх доповнення двома частинами такого змісту:

“Порядок отримання інформації представниками засобів масової інформації у місцях проведення антитерористичної операції визначається уповноваженою особою, яка здійснює управління антитерористичною операцією.

При висвітленні антитерористичної операції забороняється поширення відомостей про спеціальні засоби, технічні прийоми і тактику проведення антитерористичної операції та іншу інформацію, якщо їх розповсюдження може

ускладнити проведення антитерористичної операції і (або) створити загрозу життю та здоров'ю заручників та інших людей, які знаходяться в місцях проведення зазначеної операції або за його межами, має на меті пропаганду або виправдання тероризму, містить висловлювання осіб, які чинять опір чи закликають до опору проведення антитерористичної операції, містить дані про предмети та речовини, які безпосередньо можуть бути використані для вчинення актів технологічного тероризму чи розкриває дані про персональний склад співробітників спеціальних підрозділів та членів оперативного штабу, які беруть участь у проведенні антитерористичної операції, а також про осіб, які сприяють проведенню зазначеної операції (без їх згоди)”.

Слід вказати, що такі вимоги спрямовані на забезпечення режиму місць проведення антитерористичної операції та впливають на ефективність антитерористичної діяльності. На нашу думку, коли у процесі проведення антитерористичної операції суб'єкти антитерористичної діяльності стикаються з порушеннями законодавства представниками засобів масової інформації, то, з одного боку, відбувається складне поєднання між конституційним правом кожного на інформацію, а з іншого, — негативним ефектом висвітлення порядку проведення антитерористичної операції, наданням інформації про сили та засоби, які використовуються при цьому тощо. У зв'язку з цим, ми пропонуємо КпАП України доповнити статтею, яка буде передбачати відповідальність за порушення головним редактором, а також окремим автором (авторами) програми чи передачі, встановленого законодавством порядку висвітлення антитерористичної операції.

Правовою основою в даному випадку є закони України “Про боротьбу з тероризмом” від 20.03.2003 р. № 638–IV [8], “Про телекомунікації” від 18.11.2003 р. № 1280–IV [9], “Про інформацію” від 02.10.1992 р. № 2657–XII [10], “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” від 16.11.1992 р. № 2782–XII [7], “Про телебачення і радіомовлення” від 21.12.1993 р. № 3759–XII [6] та інші.

Пропонуємо такий аналіз складу цього правопорушення:

— об'єкт адміністративного правопорушення — суспільні відносини, пов'язані із встановленим законодавством порядком інформування громадськості про терористичний акт;

— об'єктивна сторона може виражатися у активній формі, тобто вчинення певних дій, що полягають у порушенні головним редактором, а також окремим автором (авторами) програми чи передачі, встановлених законодавством умов висвітлення антитерористичної операції;

— суб'єктом відповідальності можуть бути:

а) фізична особа, яка досягла 18-річного віку (приміром, автор програми).

б) посадова особа (наприклад, головний редактор засобу масової інформації). Суб'єктивна сторона може виражатися в умисній формі.

На нашу думку, такий підхід дозволить дисциплінувати суб'єктів, які мають безпосереднє відношення до поширення інформації, та надасть відповідний інструментарій впливу на таких осіб з боку суб'єктів антитерористичної діяльності.

Необхідно зазначити, що розглянута нами вище проблема є не єдиною у цій сфері. Ми вже вказували на існування конституційного права кожного на інформацію, і з цього аспекту Закон України “Про боротьбу з тероризмом” від 20.03.2003 р. № 638–IV [8] має певні недоліки. Відповідно до ст. 17 Закону України “Про боротьбу з тероризмом” від 20.03.2003 р. № 638–IV [8] передбачається лише необхідність інформування громадськості про вчинення терористичного акту. Так, інформування громадськості про вчинення терористичного акту здійснюють відповідний керівник оперативного штабу Антитерористичного центру при Службі безпеки України (координаційної групи відповідного регіонального органу Служби безпеки України) або особи, уповноважені ним на підтримання зв'язків з громадськістю.

Безумовно, ми підтримуємо позицію законодавця щодо встановлення заборони поширення через засоби масової інформації або в інший спосіб інформації, яка:

— розкриває спеціальні технічні прийоми і тактику проведення антитерористичної операції;

— може ускладнити проведення антитерористичної операції і (або) створити загрозу життю та здоров'ю заручників та інших людей, які знаходяться в місцях проведення зазначеної операції або за їх межами;

— має на меті пропаганду або виправдання тероризму, містить висловлювання осіб, які чинять опір чи закликають до опору проведенню антитерористичної операції;

— містить дані про предмети та речовини, які безпосередньо можуть бути використані для вчинення актів технологічного тероризму;

— розкриває дані про персональний склад співробітників спеціальних підрозділів та членів оперативного штабу, які беруть участь у проведенні антитерористичної операції, а також про осіб, які сприяють проведенню зазначеної операції (без їх згоди).

Отже, враховуючи вищевикладене, пропонуємо закріпити в Законі України “Про боротьбу з тероризмом” від 20.03.2003 р. № 638–IV [8] положення про те, що інформація стосовно рішення про проведення антитерористичної операції та введення режиму місць проведення антитерористичної операції підлягає негайному оприлюдненню через аудіовізуальні та друковані засоби масової інформації та невідкладно доводиться до відома населення території проведення антитерористичної операції та дії режиму району проведення антитерористичної операції. Також вказана інформація, на нашу думку, повинна супроводжуватися зазначенням приблизних строків дії такого режиму та рекомендаціями щодо поведінки населення.

Такі рекомендації, на нашу думку, будуть сприяти встановленню контактів з населенням та повністю відповідати позитивним зрушенням вітчизняного законодавства щодо доступу до інформації, зокрема Закону України “Про доступ до публічної інформації” від 13.01.2011 р. № 2939–VI [11].

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що з розвитком інформаційних послуг постало питання про відповідальність суб'єктів інформаційного ринку з огляду на те, що такі суб'єкти заради підтримання своєї аудиторії йдуть на різноманітні порушення законодавства щодо порядку висвітлення подій, зокрема проведення антитерористичної операції. Такі порушення суттєво впливають на ефективність результатів антитерористичної операції та безпеку осіб, які задіяні в цьому процесі. Наведені пропозиції спрямовані на вдосконалення режиму інформування громадськості щодо проведення антитерористичної операції та створення правового базису для застосування заходів відповідальності до осіб, які порушують вказаний режим.

Список використаних джерел

1. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 р. № 2229–XII [Текст] // ВВР. — 1992. — № 27. — Ст. 382.
2. Про міліцію : Закон України від 20.12.1990 р. № 565–XII [Текст] // ВВР УРСР. — 1991. — № 4. — Ст. 20.
3. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000р. № 1550–III [Текст] // ВВР. — 2000. — № 23. — Ст. 176.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073–X [Текст] // ВВР УРСР. — 1984. — № 51. — Ст. 1122.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. [Текст] // ОВУ. — 1998. — № 13. — Ст. 270.
6. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993 р. № 3759–XII [Текст] // ВВР. — 1994. — № 10. — Ст. 43.

7. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16.11.1992 р. № 2782-ХІІ [Текст] // ВВР. — 1993. — № 1. — Ст. 1.
8. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 р. № 638-ІV [Текст] // ВВР. — 2003. — № 25. — Ст. 180.
9. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-ІV [Текст] // ВВР. — 2004. — № 12. — Ст. 155.
10. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ [Текст] // ВВР. — 1992. — № 48. — Ст. 650.
11. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI [Текст] // ОВУ. — 2011. — № 10. — Ст. 446.

*Рекомендовано до друку кафедрою адміністративно-правових
та кримінально-правових дисциплін Кримського юридичного інституту
Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого"
(протокол № 6 від 16 січня 2012 року)*

Надійшла до редакції 18.01.2012

Трофимов С. А. Совершенствование правового регулирования порядка информационного освещения антитеррористической деятельности

Анализируется порядок получения информации представителями средств массовой информации в районе проведения антитеррористической операции и предлагаются пути усовершенствования административного законодательства в аспекте привлечения к ответственности за нарушение данного порядка.

Ключевые слова: *средства массовой информации, противодействие терроризму, террористическая деятельность, антитеррористическая деятельность, правовой режим района проведения антитеррористической операции, административная ответственность.*

Trofimov, S. A. Perfection of the Legal Adjusting of Order of Informative Illumination of Counterterrorist Activity

In the article the order of receipt of information the representatives of mass medias is analysed in the district of leadthrough of anti-terror operation and the ways of improvement of administrative legislation are offered in the aspect of bringing in to responsibility for violation of this order.

Key words: *mass medias, counteraction terrorism, terrorist activity, counterterrorist activity, legal mode of district of leadthrough of anti-terror operation, administrative responsibility.*

